

УДК 364:17.023.34

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.12>

Олександр КОТЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, старший викладач кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна, 40007

ORCID: 0000-0002-1865-5422

Сергій КОРОЛЬ

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна, 40007

ORCID: 0000-0001-5949-4699

Софія КІПЕНКО

студентка спеціальності «Соціальна робота» Сумського державного університету, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна, 40007

ORCID: 0009-0007-3552-0777

Софія КУЛИК

студентка спеціальності «Соціальна робота» Сумського державного університету, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна, 40007

ORCID: 0009-0004-1201-9339

Бібліографічний опис статті: Котенко, О., Король, С., Кіпенко, С., Кулик, С. (2023). Донатинг як форма благодійності в контексті вирішення суспільних проблем: особливості та перспективи використання. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 77–87, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.12>

ДОНАТИНГ ЯК ФОРМА БЛАГОДІЙНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Метою статті є встановлення сутності донатингу як перспективної форми благодійної діяльності в Україні, а також обґрунтування його місця та ролі у вирішенні проблем в соціальній сфері.

Стаття присвячена обґрунтуванню перспектив вирішення суспільних (в тому числі соціальних) проблем з використанням процедури «донатингу», а також доцільності його введення у законодавство України та професійну практику соціальних працівників. Проаналізовано Закон України №5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації», приділено увагу поняттю благодійна діяльність та її видам, порядку публічного збору благодійних пожертв та спроб створення законодавчого підґрунтя донатингу. Так, Стаття 7 Закону №5073-VI може бути доповнена положеннями про донати та донатинг з відповідним формулюванням цих визначень у Статті 1 даного Закону. Особливу увагу у статті приділено визначенню суті понять «донат» та «донатинг», характеристики їх особливостей та специфічних рис, функціональних обмежень та визначенню його ролі у досягненні суспільних цілей, а саме через месенджери та соціальні мережі. Проаналізовано підходи до розуміння концепцій «донат» та «донатинг» відчизняних та закордонних науковців, а також інформаційних порталів та електронних словників, зокрема: *Dictionary.com*, *Wikipedia.org*, *Vocabulary.com*, *Oxford WordPower Dictionary*, *Новий українсько-англійський тощо*. Крім того, запропоновано робочий проект забезпечення юридичного супроводу для організаторів донатингу.

Зазначено, що донатинг має ряд специфічних особливостей, недостатня увага до яких перетворить його на існуючий механізм публічного збору благодійних пожертв та зведе на «ні» основну перевагу – швидкість реагування донатерів. Практика показала, що з використанням донатингу можна за лічені години та дні збирати значні суми коштів, збір яких при інших видах благодійної допомоги займав би тижні чи місяці. Крім того, така діяльність, може стосуватися виключно фізичних осіб, оскільки донатинг не може передбачати складної процедури діловодства та бухгалтерського обліку.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна сфера, донат, донати, донатинг, благодійна діяльність, соціальні проблеми, бідність, боротьба з бідністю.

Oleksandr KOTENKO

Ph.D in Economics, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Psychology, Political Science and Sociocultural Technologies, Sumy State University, Sumy, st. Rimsky-Korsakov, 2, 40007

ORCID: 0000-0002-1865-5422

Serhii KOROL

Ph.D in Political Science, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Psychology, Political Science and Sociocultural Technologies, Sumy State University, Sumy, st. Rimsky-Korsakov, 2, 40007

ORCID: 0000-0001-5949-4699

Sofia KIPENKO

Student of the «Social Work» specialty of Sumy State University, str. Rymkoho-Korsakova, 2, Sumy, Ukraine, 40007

ORCID: 0009-0007-3552-0777

Sofia KULYK

Student of the «Social Work» specialty of Sumy State University, str. Rymkoho-Korsakova, 2, Sumy, Ukraine, 40007

ORCID: 0009-0004-1201-9339

To cite this article: Kotenko O., Korol S., Kipenko S., Kulyk S. (2023). Donatynh yak forma blaho-diinosti v konteksti vyrishennia suspilnykh problem: osoblyvosti ta perspektyvy vykorystannia [Donating as a form of charity in the context of solving social problems: features and prospects of use]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 77–87, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.12>

DONATING AS A FORM OF CHARITY IN THE CONTEXT OF SOLVING SOCIAL PROBLEMS: FEATURES AND PROSPECTS OF USE

The article purpose is to establish the essence of donating as a promising form within the charitable activity in Ukraine, as well as to justify its place and role in solving problems in the social sphere.

The article is devoted to substantiating the prospects of solving public (including social) problems using the "donating" procedure, as well as the feasibility to introduce such term into the legislation of Ukraine and the professional practice of social workers. The Law of Ukraine No. 5073-VI "On Charitable Activities and Charitable Organizations" was analysed, this gave a possibility to pay an attention for the concept of charitable activity in general as well as its types, among them – the procedure for public collection of charitable donations and to create a legislative basis for donating. Thus, Article 7 of Law No. 5073-VI can be supplemented with provisions on donate and donating with the corresponding wording of these definitions in Article 1 of this Law. Special attention in the article is paid to the defy the essence of the concepts "donate" and "donating", the characteristics of their specific features, functional limitations and the definition of its role in achieving social goals, namely through messengers as well as social networks. The approaches to understanding the concepts of "donate" and "donating" represented by Ukrainian and foreign scientists, as well as information portals and electronic dictionaries, in particular: Dictionary.com, Wikipedia.org, Vocabulary.com, Oxford WordPower Dictionary, New Ukrainian-English, etc., were analysed. In addition, a working project to provide legal support for the organizers of donating has been proposed.

It is noted that donating has some specific features, insufficient attention to which will turn it into an existing mechanism for public collection of charitable donations and cancel its the main advantage – the rapidness of response by donors. Practice has shown that using donating procedures, it is possible to collect significant money amounts in a matter of hours and days, which would take weeks or months to collect with other types of charitable assistance. In addition, such activity can concern only natural persons, since donating cannot involve complex procedures of record keeping and accounting.

Key words: social work, social sphere, donate, donate, donating, charitable activity, social problems, poverty, fight against poverty.

Актуальність проблеми. Сучасність є доволі серйозним повсякденним викликом для кожної людини. Загострення міжнародних протиріч, війни, глобальна пандемія, світові кризові

явища з одного боку, а також постійні стреси, загострення конкурентної боротьби, наростання соціальної напруженості, конфлікти на роботі та вдома і багато інших факторів, зумовлюють

те, що люди поступово (а часто і доволі швидко) втрачають контроль над своїми проблемами, а також можливість їх самостійного вирішення. Більше того, якщо ментальні, особистісні, темпераментні, психологічні особливості людини не мають тих тригерів, що мобілізують волю та зусилля для вирішення проблем, що виникли, то такі проблеми починають впливати на психічне та фізичне здоров'я, викликати подальше загострення проблем у професійному та сімейному житті, кримінальну поведінку, соціальну депревацію тощо. Тобто кожна наступна проблема наростає на попередню і з цим тягарем людина просто не в змозі витримати. А це, у свою чергу, виливається у загостренні шкідливих звичок, підвищенні рівня злочинності, втрати соціального оточення та фінансового статусу (загострення проблем бідності) і, як апофеоз, соціальної ексклюзії.

Соціальна робота сьогодні – це той світоч, який дає надію десяткам, а то і сотням, мільйонів людей по всьому світу стійке відчуття того, що вони не самі, що вони не один-на-один зі своїми проблемами, що є люди, які зацікавлені у допомозі ближньому.

Одним із проявів такої допомоги є благодійна діяльність, яка покликана надавати добровільну допомогу без очікування отримання жодних дивідендів натомість. Благодійна діяльність сьогодні направлена на вирішення численних проблем в соціальній сфері, охоплює благодійників (фізичних та юридичних осіб різної форми власності, підпорядкування та призначення; різного роду фондів) з усього світу.

Проте варто відмітити, що благодійна діяльність, хоч і характеризується суто соціальними мотивами, має виражену фінансову природу. Це зумовлює створення бюрократичних процедур акумуляції, розподілу, перерозподілу фінансових ресурсів, що не є соціальною проблемою по суті, але затягує час і відтерміновує допомогу, а тому знижує рівень зацікавленості емпатії потенційних співдонорів благодійних проектів, рівень довіри бенефіціарів, а це вже проблеми соціальні.

В цьому контексті виникає доволі логічне, на нашу думку, питання: чи може бути форма благодійності, яка б могла без бюрократичних обмежень, швидко та якісно боротися із проблемами в соціальній сфері? Аналізуючи діяльність численних українських Телеграм-каналів,

інших месенджерів, соціальних мереж тощо можна з впевненістю відповісти на нього – так, є. Такою формою можна вважати донатинг. Варто відмітити, що благодійність там (в месенджерах, соціальних мережах) сьогодні в основному направлена на цілі подолання агресора, що є безумовною і архіважливою ціллю, але це не означає, що в перспективі, з використанням донатингу, буде можливо вирішувати і численні проблеми в соціальній сфері. Весь цей комплекс аргументів, на наше глибоке переконання, зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню проблем благодійності, а також вирішенню проблем в соціальній сфері присвячені роботи чисельних українських та зарубіжних науковців. Серед українських вчених слід відмітити роботи: Н. Горішної, О. Карагодіної, О. Пожидаєвої, Т. Семигіної, І. Сидорук, Г. Слезанської, А. Ярошенко та інших. Варто також відмітити роботи таких зарубіжних дослідників як: А. Боулз, М. Пейн. Разом з тим, зважаючи на зазначені вище проблеми, ряд гострих питань благодійної діяльності та її сучасних форм, зокрема донатингу, у вирішенні проблем в соціальній сфері залишаються невирішеними.

Метою статті є встановлення сутності донатингу як перспективної форми благодійної діяльності в Україні, а також обґрунтування його місця та ролі у вирішенні проблем в соціальній сфері.

Викладення основного матеріалу. Перш ніж охарактеризувати наше бачення особливостей та перспектив донатингу в соціальній сфері, вважаємо за необхідне дослідити його позиціонування відносно наукової категорії – благодійна діяльність, що буде віддзеркаленням суті такого виду діяльності. Згідно із Законом України № 5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 11.12.2022 року, благодійну діяльність визначено як «добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара» (Про благодійну діяльність та благодійні організації, 2022). Варто відмітити, що логічна оцінка даного визначення, дає підстави стверджувати, що воно в більшій мірі характеризує мотиваційні

моменти благодійності та представляє найширше її розуміння. Донатинг на соціальні цілі апіорі є добровільною діяльністю із передачі матеріальних та грошових ресурсів на безповоротній основі та завжди має цільовий характер, хоча інколи і не абсолютно виражений. Тому донатинг у соціальній сфері не може розглядатися як альтернатива благодійної діяльності – вона є проявом благодійної діяльності. Це є її суть та позиціонування – бути одним із видів благодійної діяльності.

Позиціонування донатингу відносно видів благодійної діяльності ми бачимо у наступному: стаття 5 ч. 1 Закону № 5073-VI визначає види благодійної діяльності, які можуть обрати для себе благодійники. Серед них необхідно виділити: «безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, а також безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав» (Про благодійну діяльність та благодійні організації, 2022). Як бачимо, такий вид, з однієї сторони, передбачає певні аспекти донатингу, разом з тим, в ньому міститься одна особливість: передача коштів та майна у власність безпосередньо бенефіціара, а бенефіціар відповідно до статті 1 є «набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом» (Про благодійну діяльність та благодійні організації, 2022). Іншими словами, між благодійником і отримувачем немає посередників, тому благодійник чітко ідентифікує ті сторони, які є набувачами його допомоги, а також чітко знає про всі аспекти її використання – як основну мету, так і всі додаткові цілі та задачі, що нею передбачаються.

Стаття 7 ч. 1 Закону № 5073-VI характеризує порядок публічного збору благодійних пожертв, в тому числі і з використанням інструментів електронної комунікації, що по суті є основною характеристикою донатингу. При цьому, окрім власне того, що така діяльність є добровільною, здійснюється з використанням коштів та майна невизначеного кола осіб та з можливістю використання електронних засобів комунікації, останні до речі не конкретизовані, дана стаття ніяких додаткових пояснень не надає. Частина 8 передбачає збір благодійних пожертв на підтримку Збройних сил України та апелює

до частин 2-5 Статті 7, що, у свою чергу, визначають порядок встановлення договірних відносин між благодійником, особами, що здійснюють публічний збір коштів від свого імені та/або від імені бенефіціарів чи благодійних організацій. Фактично, Частина 8 Статті 7 Закону № 5073-VI є спробою створити законодавче підґрунтя донатингу, разом з тим, на нашу думку, така діяльність у перспективі може бути значно ширшою і включати у себе і ті проблеми, що виникають у чисто соціальній сфері.

З цих позицій, ми вважаємо, що Стаття 7 Закону № 5073-VI має бути доповненою положеннями про донати та донатинг з відповідним формулюванням цих визначень у Статті 1 даного Закону.

Для обґрунтування того, чому ми пропонуємо ввести такі терміни у законодавство України і в чому, на наш погляд, полягає різниця між донатингом та іншими видами благодійної діяльності, зосередимо увагу на наступному:

По-перше, терміни «донат» (від англ. «donation» – дар, дарунок) та «донатинг» доволі розповсюджені у сучасному світі. Вони безумовно є більш зрозумілими та ближчими простим людям, ніж термін «публічний збір коштів» чи «добровільна пожертва», хоча навряд чи більшість громадян змогла б чітко сформулювати те, як вони розуміють суть донатингу. Доволі цікавий парадокс.

Оксфордський словник для учнів дає таке визначення донату: « – щось, що надається особі чи організації, наприклад благодійній організації, щоб допомогти їм; акт надання чогось таким чином» (Donation) Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/donation>). Доволі примітивне, з позиції наукового підходу, визначення, але воно дозволяє інтегрувати поняття донату в благодійну діяльність.

Доволі близьке по суті, але більш конкретне визначення дає також Кембріджський словник, у відповідності із ним донат: « – це гроші чи товари, які надаються для допомоги особі чи організації, або акт їх надання» (Donation) Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/donation>).

Сайт Dictionary.com зазначає, що донат: « – це акт або випадок надання чогось як подарунка, гранту чи внеску» (Donation) Dictionary.com. URL:). Цікавим є те, що термін «внесок»

на англійській мові, в даному контексті, звучить як «контрибуція» (від англ. «contribution»), що є цілком самостійним терміном, що застосовується фандрайзерами в усьому світі.

Wikipedia.org, що безумовно жодним чином не є поважним джерелом інформації, але вона, як продукт масової доступної культури, впливає на формування громадської думки, надає інше доволі цікаве визначення донату: « – це подарунок на благодійність, гуманітарну допомогу чи користь» (Donation) Wikipedia.org. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Donation>. Сам «донат» перекладається з англійської як дар чи дарунок, слово «подарунок» (у даному визначенні) на англійській мові звучить як «gift» (на укр. «дар», «дарунок», «подарунок»). «Donation is a gift for charity» – фраза із статті може бути дослівно перекладена як: «Дар є подарунком для благодійності».

Визначення донату, поданого на сайті Vocabulary.com, акцентує увагу на мотиваційній складовій такої форми передачі майна чи грошей: донат « – це подарунок, який хтось робить для справи, у яку він вірить. Якщо ви коли-небудь клали долар у тарілку для зборів чи капелюх, ви зробили донат». Крім того, в статті є доповнення: «Ніхто не повинен робити донати; донати є добровільними» (Donation) Vocabulary.com. URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/donation>.

Автори словника Oxford WordPower Dictionary зазначають, що донат: « – це гроші тощо, які надаються особі чи організації, наприклад благодійній організації, щоб допомогти людям або тваринам, які цього потребують» [Steel, 2000]. За цим визначенням, такі дари не мають йти виключно через благодійні організації, тобто це добровільна допомога.

У примітках до статті «donation» в Новому українсько-англійському словнику зазначено: «Українському іменнику подарунок в англійській мові відповідають gift, present, donation, grant. Gift має найширше значення, це будь-який подарунок; present – подарунок, зроблений як вияв доброзичливості, ласки або поваги; donation – це дар, пожертвування на користь організації, установи чи людини, а grant – це дар людині з метою дати їй можливість учитися чи вести певну роботу» (Гороть, Гончарук, Малімон, Рогач, 2016). Примітним моментом є те, що електронні словники (зокрема Google Перекладач) перекладають слово «donation» на українську мову виключно як «пожертва».

В зарубіжній науковій літературі термін «donation» розглядається в основному з позицій процесного підходу – як акт, дія, факт передачі, тобто просто слово, яке не вимагає окремого пояснення, а не як окремий науковий термін. Так, зокрема в нечисленних наукових статтях, присвячених темі благодійності, в яких фігурує принаймні слово «donation», воно зустрічається в текстах від 60 до 100 разів, і лише в контексті тих досліджень, які автори ведуть [Muhammad, 2015; Yu-kang, 2007; Erlandsson, 2018; Hanyang, 2020]. У статті [Hsu, Liang, Tien, 2005] зазначається, що донат « – це благодійна акція людей, яку вони воліють здійснювати».

В україномовній літературі, присвяченій проблемам соціальної роботи, психології, слово «донат» пов'язують із інколи доволі деструктивною моделлю розповсюдження сучасних відеоігор на мобільних та стаціонарних платформах, що дістала назву «free-to-play». Тобто модель, за якою гра, з одного боку, є безкоштовною для гравця, але грати в неї безкоштовно і досягати якихось успіхів або перемагати опонентів в них, не витрачаючи при цьому коштів, або не цікаво, або невиправдано довго, або зовсім неможливо. Така модель часто викликає стійку ігрову залежність, що є серйозною сучасною соціальною проблемою. Таким чином, термін «донатинг» дійсно вимагає конкретизації для уникнення негативного відношення до нього серед широких мас населення.

З іншого боку, ми вважаємо за необхідне, визначення місця донатингу в сфері благодійної діяльності.

І. Сидорук зазначає, що: «Благодійність – це добровільна і безкорислива допомога тим хто її потребує» [Sydoruk, Korpach, 2019]. *Великий тлумачний словник* сучасної української мови надає таке визначення благодійності: «як добровільна, безкорислива пожертва фізичних або юридичних осіб у вигляді матеріальної фінансової, організаційної чи іншої допомоги» [Busel, 2005, с. 86]. Словник із соціальної роботи пояснює суть благодійності наступним чином: « – це Альтруїстична діяльність, спрямована на надання фінансової та іншої допомоги тим, хто її потребує, на поліпшення умов функціонування суспільства та його частин. Може здійснюватися приватними особами, громадськими та релігійними організаціями і державою» (Словник соціальної роботи). Доволі часто терміни «благодійність», «благодійна

діяльність», «меценатство» та «філантропія» взагалі ототожнюються [Putiato, 2019; Syvak, 2014].

Таким чином, в науковій літературі в термін «благодійність» прийнято вкладати доволі різноманітний зміст:

– по-перше, він може бути загальним і стосуватися будь-яких пожертв;

– по-друге, він може передбачати конкретизацію тих бенефіціарів, кому призначені такі пожертви;

– по-третє, він може визначати цілі благодійної діяльності, обмежуючи їх суто соціальними.

Якщо спиратися на найбільш широкий зміст благодійності, то можна прийти до логічного висновку, що донатинг – є формою благодійності.

Виходячи із вищенаведеного, та комбінуючи вищенаведені підходи до визначення донатів та благодійності, під донатингом (донатерством) ми пропонуємо розуміти – добровільну, безкорисливу пожертву фізичних осіб фінансових та/або матеріальних ресурсів на суспільно важливі некомерційні цілі в будь-якому обсязі шляхом безповоротного переказу/передачі їх уповноваженим особам чи бенефіціарам, у тому числі з використанням засобів інтернет-комунікації та інтернет-банкінгу.

Надамо деякі пояснення щодо нашого бачення суті «донатингу»:

Добровільна та безкорислива пожертва – демонструє зв'язок між донатингом та благодійністю;

Фізичних осіб. Ми свідомо обмежили коло донатерів фізичними особами, оскільки можливості пожертви грошей, матеріалів, машин, обладнання тощо, що не вимагало б відповідних бухгалтерських проводок, мають лише фізичні особи – індивіди;

Фінансових та/або матеріальних ресурсів. Під фінансовими ресурсами, у першу чергу, ми маємо на увазі найбільш ліквідний ресурс – грошей у національній та іноземній валютах. Під матеріальними ресурсами ми розуміємо: а) сировину та матеріали (що можуть бути використані для виробництва певних речей; будівництво, ремонт чи реконструкцію приміщень тощо); б) паливно-мастильні матеріали: бензин, дизельне паливо, мастильні матеріали); в) машини та обладнання (автомобілі, комп'ютери, спеціалізована техніка тощо); г) меблі.

На суспільно-важливі некомерційні цілі. Ми не обмежуємо донатерство виключно соціаль-

ними цілями, натомість його зміст має стосуватися задач та цілей, корисних для суспільства. Некомерційний характер означає те, що донати не можуть бути засобом отримання доходів будь-ким із стейкхолдерів.

В будь-якому обсязі. Хоч законодавство України не регламентує, не встановлює та не обмежує мінімальні суми благодійних пожертв, але цільова допомога соціальним організаціям в надмалих обсягах на практиці не може вважатися значимою, тоді як у донатингу важлива пожертва на будь-яку суму. Оскільки його основною ідеєю є масовість пожертв та їх оперативність.

Шляхом безповоротного переказу/передачі. Означає, що за умови збереження принципів законності та цільового характеру використання, такі пожертви не можуть повертатися донатерам.

Уповноваженим особам чи бенефіціарам. В цьому аспекті мається на увазі те, що донати можуть збирати бенефіціари особисто, якщо мають відповідні часові, організаційні чи технічні можливості, чи через посередників (своїх представників), що мають власні можливості для організації донатингу.

У тому числі з використанням засобів інтернет-комунікації та інтернет-банкінгу. Означає, що у випадку готівки чи матеріальних засобів передача відбувається у фізичній формі (за принципом «з рук в руки») або з використанням засобів інтернет-банкінгу (у випадках безготівкових грошових переказів).

Саме в таке змістовне наповнення ми пропонуємо закладати у такий термін як «донатинг». Крім того, його введення вимагає доповнення теормінологічної бази такими дефініціями як «донатер» та «донат». Під донатером ми пропонуємо розуміти фізичну особу (індивіда), який здійснює донат. Донат ми визначаємо як одноразову участь у донатингу. Суть донату ми бачимо максимально простою, оскільки запропоноване визначення донатингу вже включає вичерпне пояснення процедури, форми, характеру та суті дій за ним. На наш погляд, вимагає конкретизації лише те, що донат – одноразова участь. Вона може повторюватися, оскільки донатер може прийняти участь у донатингу декілька разів, але кожний окремий донат – це завершена операція або транзакція.

Може виникнути питання стосовно того, чому ми пропонуємо новий термін, а не кон-

кретизуємо існуючі, зокрема поняття «публічний збір благодійних пожертв». Відповідь на це питання ми вбачаємо у декількох аспектах:

«Донатинг» або «донатерство» є більш зрозумілим та близьким терміном для широких мас населення, хоч він і не має ґрунтового та широкого наукового висвітлення.

Цілі донатерства доволі часто не вимагають додаткового пояснення передісторії та глибинного змісту проблемної ситуації. Благодійна діяльність має декілька проявів, в тому числі і превентивний (запобігання виникненню або загостренню соціальних проблем). Для того, щоб донори були готові до участі у благодійній діяльності, необхідна поглиблена підготовча робота, без якої охочих може і не бути. Донатерство натомість є, по суті, реакцією на певні об'єктивні суспільні події (події, які стосуються кожного) і важливість вирішення проблем в їх рамках не викликає необхідності додаткових пояснень.

Існує також певна недовіра у населення до «публічного збору благодійних пожертв» через масові факти шахрайства та нецільового їх використання. Тому громадяни часто не готові допомагати, побоюючись зловживань.

Існує думка, що благодійна діяльність чи публічний збір благодійних пожертв – це дуже дорого, особливо, якщо це відбувається публічно. Часто виникає певний психологіч-

ний бар'єр. Людина відчуває розгубленість, стурбованість, незручність. Більше того, існує впевненість у тому, що в рамках благодійності необхідно надавати відчутну допомогу. Тому виникає враження, що якщо громадянин не може собі дозволити пожертвувати «значну» суму коштів (таку суму, насправді, ніяким чином не визначено), то краще взагалі нічого не робити. Донатинг (донатерство), позбавляє учасників таких психологічних бар'єрів – важлива будь-яка допомога.

Цільове призначення благодійної діяльності чи публічного збору благодійних пожертв часто може бути загальним або концептуальним. Не всі люди готові до пожертв на вирішення суспільних проблем «в принципі». Донатинг натомість завжди має справу із конкретними цілями, досягнення яких є швидким, безумовним, максимально підзвітним та відкритим при навіть мінімальному документообігу.

Таким чином, якщо благодійність чи публічний збір благодійних пожертв чітко не визначає обсяг або розмір фінансової та/або іншої участі, то донатинг, за нашим переконанням, можна вважати частиною благодійної діяльності у вигляді мікродопомоги.

Схематично місце донатингу в серед існуючих видів благодійної допомоги можна представити у вигляді схеми (Рисунок 1).

Рисунок 1. Місце донатингу в існуючих видах благодійної допомоги

Розроблено автором на основі (Про благодійну діяльність та благодійні організації, 2022)

В цьому контексті доцільно було б розглянути специфічні характеристики донатингу, що додатково вирізняють його від існуючих видів благодійної допомоги:

– Сфера застосування. По суті, цільове призначення донатингу може охоплювати будь-яку суспільно важливу сферу із тих, що передбачені Законом (Про благодійну діяльність та благодійні організації, 2022). Разом з тим, варто відмітити, що він може мати місце і бути ефективним лише у тих випадках, коли не лише цільове призначення є очевидним для фізичних осіб, але і об'єктивна причинна ситуація не вимагає додаткових пояснень. Практика суспільних каналів в месенджері Telegram показала, що люди готові до блискавичного реагування та надсилання донатів на вказані цілі (закупки обладнання, устаткування, машин, паливно-мастильних матеріалів тощо для Збройних сил України), але об'єктивні обставини є безумовними, очевидними та не вимагають додаткового пояснення і доведення. Таким чином, донатинг, на нашу думку, не буде ефективним якщо будуть декларуватися узагальнені цілі – боротьба із глобальним потеплінням (як однієї із основоположних проблем сучасної цивілізації), загальнонаціональна допомога вразливим категоріям населення (без чіткого вказання імен бенефіціарів та їх потреб). Така діяльність вже переходить у компетенцію інших видів благодійної діяльності.

– Максимально короткий термін досягнення цілі. Люди доволі схильні до довгих роздумів, вагань, невпевненості. Донатинг, організатори якого доводять необхідність швидкого реагування, спонукає людей до швидкого прийняття рішень та активного реагування. Звісно, що обсяг таких донатів може бути значно нижчими за інші види пожертв, що допускають повільну процедуру збору коштів, але вони є набагато швидшими та масовішими. Завдяки цьому вдається збирати значні суми за надкороткий (по мірках благодійної діяльності) термін.

– Чіткі терміни донатингу. Як правило, організатори донатингу вказують доволі короткий проміжок часу, за який необхідно зібрати відповідну суму. Такі терміни встановлюються у діапазоні від лічених годин до 2-3 днів. Інші види благодійної діяльності або відбуваються як факт (без часових обмежень), або закінчуються лише при досягненні певної суми (що може тривати тижнями та місяцями).

Іншим, не менш важливим питанням, є правовий статус організаторів донатингу та самої процедури донатів. Існуючі види благодійної допомоги передбачають чіткі дозвільні процедури та договірний характер. Очевидно, що якщо він буде підпорядковуватися під аналогічні норми для інших видів благодійної допомоги, то він втратить свої переваги та перетвориться на публічний збір благодійних пожертв в електронному вигляді.

Разом з тим, в якості робочого варіанту, ми могли б запропонувати наступний механізм мінімального юридичного супроводу для організаторів донатингу, в рамках якого вони повинні:

1. Зареєструватися в застосунку «Дія» (спеціальний модуль має бути в ньому розроблено) як організатор донатингу.

2. Вказати: ціль та об'єктивні причини започаткування донатингу.

3. Визначити платформу, на якій він буде проходити (мають вказуватися чіткі посилання на відповідні сторінки у соціальних мережах або месенджерах).

4. Ідентифікувати в застосунку кінцевих бенефіціарів (тих осіб, установ, організацій, на користь яких буде здійснюватися донатинг) з вказанням ІПН громадян чи кодів ЄДРПОУ.

5. Зазначити реквізити для отримання донатів (цільові рахунки свої, як організаторів, або бенефіціарів).

6. Вказати цільову суму та валюту.

7. Встановити термін збору коштів.

Заповнення такої заявки займатиме 20–25 хвилин у організаторів донатингу для кожного окремого проекту (їх може бути організовано декілька паралельно). По суті, це може розглядатися як разовий дозвіл на донатинг. Має бути також процедура розгляду або перевірки організаторів та бенефіціарів на предмет відповідності заявленим суспільним потребам. Після успішного проходження перевірки, платформа «Дія» може надавати відповідні верифікаційні матеріали (посилання, QR-коди тощо), за якими будь-яка особа може перевірити легітимність організованих зборів. Крім того, може бути розроблений окремий механізм для донатингу у тому випадку, коли він відбувається в певній матеріальній (натуральній) формі.

Може бути розроблений зворотній механізм – реєстрація бенефіціарів для започаткування донатингу на їх потреби.

Таким чином, ми бачимо широкий потенціал для розвитку донатингу для більш швидкої мобілізації фінансових (як і інших) ресурсів для вирішення суспільних проблем. При цьому, збір коштів та інших ресурсів у вигляді донатингу може також ефективно застосовуватися і для вирішення суто соціальних проблем і реалізовуватися у формі допомоги:

- постраждалим від стихійних лих та на ліквідацію їх наслідків;
- постраждалим від військових дій;
- дітям с особливими потребами або тим, хто позбавлений батьківського піклування;
- людям з особливими потребами;
- боротьба з бідністю;
- малозабезпеченим категоріям населення;
- тваринам тощо.

Окремим кластером, для якого донатинг міг би складати особливу зацікавленість, є боротьба з бідністю. Значна кількість мікропроектів для локальної боротьби із бідністю можуть бути підтриманими небайдужими людьми. Такими проектами можуть бути:

- матеріальна допомога бідним людям, що проживають в будинку або певному районі міста;
- проведення локальних благодійних акцій, що слугуватиме не лише підтримкою людей, що стикнулися із важкими життєвими обставинами, грошима, одягом, теплом, продуктами харчування тощо, а і слугуватиме їх соціалізації;
- створення робочих місць для бідних людей.

Залучати їх до робіт з прибирання території, благоустрою тощо. Це спонукатиме людей до започаткування власної справи – організації фізичних осіб-підприємців. Доходи такого підприємства будуть формуватися із донатів місцевих жителів.

Єдине основне правило-вимога, яке має виконуватися кожного разу, бенефіціар та обставини, що спонукали до організації процедури донатингу мають бути максимально конкретними, бенефіціари максимально ідентифікованими. Опосередкований позитивний ефект, для привернення уваги громадськості до проекту із донатингу, може забезпечити чітка локалізація проекту – конкретний бенефіціар, будинок, підприємство/установа/організація, район населеного пункту, можливо, навість, населений пункт. Проекти, націлені на відбудову районів міст будуть надзвичайно корисними при відбудові українських міст.

На наше переконання, лише в цьому випадку донатинг в будь-якій сфері (включаючи соці-

альну) буде забезпечувати ті ж переваги, які сьогодні можна спостерігати у проектах допомоги Збройним силам України.

Перспективи подальших досліджень. Незважаючи на наведені аргументи на користь того, що поняття «донатинг», як і процедура його організації та проведення, на нашу думку, безумовно мають бути введеними як у практику соціальної роботи, так і у сфери фінансів, економіки, юриспруденції, але грань між ними та відповідними процедурами для існуючих видів благодійної допомоги, все ж вимагає подальшого уточнення. Зокрема, таке уточнення має стосуватися зокрема: розуміння того, які обсяги благодійної допомоги можна вважати мікродопомогою та відносити до донатингу, дослідження особливостей юридичного супроводу та підтримки його учасників; зміст процедури превентивної перевірки його учасників на предмет уникнення загрози шахрайства; процедуру звітності про результати проведених заходів (звіт про цільове використання коштів).

Висновки. Сучасна ситуація, яку ми сьогодні бачимо в нашій державі, надзвичайно актуалізують необхідність згуртування людей для пошуку спільних шляхів вирішення проблем, що раптово з'являються. Разом з тим, хоч проблеми оборони країни і є найбільш гострими та першочерговими, але наша держава має ряд інших викликів, які у перспективі необхідно вирішувати: це і повсякденні соціальні проблеми, і раптові, непередбачувані обставини, наслідки яких треба долати. Потужним механізмом, який би у перспективі міг частково взяти на себе частину таких проблем, є донатинг.

Сьогодні донатинг вже діє: численні активності небайдужих громадян по організації зборів коштів на потреби Збройних сил України, є найкращим підтвердженням того, що люди готові до спільного, швидкого вирішення суспільних проблем. Тому потенціал розвитку професійного донатингу є доволі значним.

Разом з тим, в зарубіжній науковій літературі не існує єдиного підходу до розуміння процедури донатингу та власне донатів, під ними розуміють, як правило, подарунок чи дар. В українській літературі, як і в законодавчій базі, термін донатинг взагалі не використовується. Побутове значення цього терміну обмежується лише фінансовою підтримкою онлайн-ігор та контентмейкерів у соціальних мережах.

Проте ми бачимо набагато ширші перспективи його використання. Вони можуть охоплювати всі сфери суспільно важливих питань, які стоять перед державою.

Однак донатинг має ряд специфічних особливостей, недостатня увага до яких перетворить його на існуючий механізм публічного збору благодійних пожертв та зведе на «ні» основну перевагу – швидкість реагування донатерів. Практика показала, що з використанням донатингу можна за лічені години та дні збирати значні суми коштів, збір яких при інших видах благодійної допомоги займав би тижні чи місяці. Крім того, така діяльність, на нашу думку, може

стосуватися виключно фізичних осіб, оскільки донатинг не може передбачати складної процедури діловодства та бухгалтерського обліку.

Очевидним є те, що ідея впровадження донатингу, як окремого виду благодійної діяльності, вимагає подальших досліджень у напрямку формалізації всіх необхідних процедур: організаційних, дозвільних, звітування тощо. Разом з тим, ми впевнені, що донатерство у майбутньому стане осередком об'єднання громадян України навколо спільних (у тому числі і соціальних) проблем та стане запорукою швидкого відновлення та процвітання нашої держави у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України №5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 11.12.2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
2. Donation | Oxford Learner's Dictionary. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/donation>
3. Donation | Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/donation>
4. Donation | Dictionary.com. URL : <https://www.dictionary.com/browse/donation>
5. Donation | Wikipedia.org. URL : <https://en.wikipedia.org/wiki/Donation>
6. Donation | Vocabulary.com. URL : <https://www.vocabulary.com/dictionary/donation>
7. Steel, M (2000). Oxford WordPower Dictionary. Oxford University Press. 704 p.
8. Новий українсько-англійський словник / Є. І. Гороть, С. В. Гончарук, Л. К. Малімон, О. О. Рогач. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 700 с.
9. Muhammad Kashif Syamsulang Sarifuddin Azizah Hassan , (2015), «Charity donation: intentions and behaviour», *Marketing Intelligence & Planning*, Vol. 33 Iss 1 pp. 90–102.
10. Lee Yu-kang, (2007). Who gives what to charity? Characteristics affecting donation behavior. *Social behavior and personality*, 2007, 35(9) pp.1173–1180.
11. Arvid Erlandsson, (2018). Attitudes and Donation Behavior When Reading Positive and Negative Charity Appeals, *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 30:4, pp. 444–474.
12. Wu Hanyang, (2020). Developing a Reliable Service System of Charity Donation During the Covid-19 Outbreak. *IeeeAccess. Reliability society section*, vol. 8 pp. 154848–154860.
13. Hsu, J. L., Liang, G. Y., & Tien, C. P. (2005). Social concerns and willingness to support charities. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 33, 189–200.
14. Сидорук І., Корпач Н. Благодійна діяльність та фандрайзинг в соціальній роботі: теоретичний аспект/ Ірина Сидорук, Надія Корпач. *Педагогічний часопис Волині*. № 1(12), 2019. С. 101–108.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
16. Благодійність | Словник соціальної роботи. URL: <https://slovnnyk.me/dict/socialwork/%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
17. Путято, Г. В. Адміністративно-правові засади меценатства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Г. В. Путято ; М-во освіти і науки України, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2019. 171 с.
18. Сивак О. Б. Благодійність як складова соціально відповідальної діяльності підприємства: обліковий аспект. *Економіка і організація управління* : зб. наук. праць. Вінниця: Донецький національний університет. Вип. № 1(17). 2(18), 2014. С. 230–234.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy № 5073-VI «Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii» vid 11.12.2022 roku. [The Law of Ukraine «Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii»] (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> [in Ukrainian].
2. Donation | Oxford Learners Dictionary. [Site of Oxford Learners Dictionary]. Retrieved from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/donation> [in Ukrainian].

3. Donation | Cambridge Dictionary. [Site of Cambridge Dictionary]. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/donation> [in Ukrainian].
4. Donation | Dictionary.com. [Site of Dictionary.com.]. Retrieved from <https://www.dictionary.com/browse/donation> [in Ukrainian].
5. Donation | Wikipedia.org. [Site of Wikipedia.org.]. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Donation> [in Ukrainian].
6. Donation | Vocabulary.com. [Site of Vocabulary.com.]. Retrieved from <https://www.vocabulary.com/dictionary/donation> [in Ukrainian].
7. Steel, M (2000). Oxford WordPower Dictionary. Oxford University Press. 704 p.
8. Novyi ukrainsko-anhliiskiy slovnyk / Ye. I. Horot, S. V. Honcharuk, L. K. Malimon, O. O. Rohach. Lutsk : Vezha-Druk, 2016. 700 s.
9. Muhammad Kashif Syamsulang Sarifuddin Azizah Hassan , (2015), «Charity donation: intentions and behaviour», *Marketing Intelligence & Planning*, Vol. 33. Iss 1 pp. 90–102.
10. Lee Yu-kang, (2007). Who gives what to charity? Characteristics affecting donation behavior. *Social behavior and personality*, 2007, 35(9). pp. 1173–1180.
11. Arvid Erlandsson, (2018). Attitudes and Donation Behavior When Reading Positive and Negative Charity Appeals. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 30:4, pp. 444–474.
12. Wu Hanyang, (2020). Developing a Reliable Service System of Charity Donation During the Covid-19 Outbreak. *IeeeAccess. Reliability society section*, vol. 8, pp. 154848–154860.
13. Hsu, J. L., Liang, G. Y., & Tien, C. P. (2005). Social concerns and willingness to support charities. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 33, pp. 189–200.
14. Sydoruk I., Korpach N. Blahodiina diialnist ta fandraizynh v sotsialnii roboti: teoretychnyi aspekt/ Iryna Sydoruk, Nadiia Korpach. *Pedahohichnyi chasopys Volyni*. 2019. № 1(12), s. 101–108.
15. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250000 / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv ; Irpin : Perun, 2005. VIII, 1728 s.*
16. Blahodiinist | *Slovnyk sotsialnoi roboty*. URL : <https://slovnyk.me/dict/socialwork/%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
17. Putiato, H. V. *Administratyvno-pravovi zasady metsenatstva v Ukraini : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / H. V. Putiato; M-vo osvity i nauky Ukrainy, Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Dnipro, 2019. 171 s. [in Ukrainian].*
18. Syvak O. B. Blahodiinist yak skladova sotsialno vidpovidalnoi diialnosti pidpriemstva: oblikovyi aspekt / O. B. Syvak. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia : zb. nauk. prats. Vinnytsia : Donetskyi natsionalnyi universytet. Vypusk No 1(17). 2(18), 2014. S. 230–234.*